

УДК 343.81

DOI <https://doi.org/10.33216/2218-5461/2023-45-1-11-20>

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ В УСТАНОВАХ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ

Івчук Ю. Ю.

ENSURING THE LEGAL STATUS OF CONDEMNED PRISONERS IN PENALTIES DURING THE STATE OF MARTIAL: PROBLEM ASPECTS

Ivchuk Yu. Yu.

Статтю присвячено проблемним аспектам забезпечення правового статусу засуджених під час відбування ними покарання у виді позбавлення волі в умовах воєнного стану.

У науковій роботі проведено системний аналіз чинних національних нормативно-правових актів, позицій вітчизняних вчених, спрямованих на дослідження поняття та обсягу правового статусу засудженого, а також проблеми забезпечення основних прав та безпеки засудженого до позбавлення волі в умовах воєнного стану.

На підставі аналізу доктринальних підходів до розуміння поняття «правовий статус засуджених» автором здійснено спробу у загальному вигляді сформулювати поняття та особливості правового статусу засуджених до позбавлення волі.

У контексті обмеження свободи переміщення та уразливого становища засуджених до позбавлення волі в умовах війни, особливу увагу автор звертає саме на проблеми дотримання прав та безпеки засуджених в установах виконання покарань як однієї зі складових їх правового статусу.

Висвітлено основні міжнародно-правові акти у сфері регулювання правового статусу засуджених до позбавлення волі, серед яких: Мінімальні стандартні правила поводження з в'язнями 1955 року, Європейські пенітенціарні (в'язничні) правила 1973 року, Звід принципів захисту всіх осіб, які піддаються затриманню чи ув'язненню в будь-якій формі 1988 року. На підставі аналізу положень Конвенції про захист цивільного населення під час війни 1949 року визначено особливості правового статусу засуджених до позбавлення волі, які після повномасштабного вторгнення перебувають в установах виконання покарань на територіях ведення бойових дій або на тимчасово окупованих територіях.

На підставі аналізу чинного законодавства висвітлено механізм евакуації засуджених до позбавлення волі з небезпечних територій та питання безпечного перебування засуджених на території установ виконання покарань під час повітряних загроз.

На підставі даних аналітичних звітів проаналізовано основні випадки порушення прав засуджених до позбавлення волі, які з об'єктивних причин знаходяться на тимчасово окупованих територіях, серед яких: негуманне ставлення, приниження людської гідності, незаконне етапування, примусове вербування до російських приватних військових формувань та ін.

Ключові слова: *правовий статус засуджених, позбавлення волі, установи виконання покарань, воєнний стан, депортація, збройна агресія, виконання покарань.*

Постановка проблеми. Питання врегулювання правового статусу та дотримання прав і свобод засуджених осіб до позбавлен-

ня волі завжди було актуальною проблемою національної кримінально-виконавчої системи та об'єктом дослідження з боку науков-

ців. Новий етап збройної агресії російської федерації проти України, який розпочався 24 лютого 2023 року, створив виклики для пенітенціарної системи в контексті забезпечення прав та свобод засуджених до позбавлення волі, а також їх особистої безпеки під час перебування в установах виконання покарань в умовах воєнного стану.

Стан дослідження. Правовий статус засуджених був предметом дослідження у наукових працях таких вітчизняних вчених, як В.М. Горшенєва, О.В. Лисосєда, А.Х. Степанюка, М.Я. Гуцуляка, К.Б. Марисюка та ін. Водночас, питання забезпечення правового статусу засуджених до позбавлення волі в умовах воєнного стану після повномасштабного вторгнення росії на територію України ще не було ґрунтовно досліджено у наукових колах.

Метою дослідження є висвітлення поняття та особливостей правового статусу засуджених до позбавлення волі, а також аналіз актуальних проблем дотримання окремих аспектів правового статусу засуджених до позбавлення волі в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до положень ч. 2 ст. 1 Кримінально-виконавчого кодексу України (далі – КВК України) визначення правового статусу засуджених, гарантій захисту їхніх прав, законних інтересів та обов'язків є одним із завдань кримінально-виконавчого законодавства України. Згідно з ч. 1 ст. 7 КВК України держава поважає і охороняє права, свободи і законні інтереси засуджених, забезпечує необхідні умови для їх виправлення і ресоціалізації, соціальну і правову захищеність та їх особисту безпеку [1]. Таким чином, держава зобов'язується забезпечувати їх правовий захист і безпеку особи нарівні з іншими громадянами та особами, що перебувають під юрисдикцією держави.

Правовий статус засуджених – це заснована на загальному статусі громадян держави і закріплена в нормативних актах різних галузей права сукупність їхніх обов'язків, прав, свобод і законних інтересів, що залежать від призначеної судом міри кримінально-правового впливу і від поведінки винного під час її виконання [2, с.139]. При цьому З.В. Зарядюк, акцентує увагу на тому, що правовий статус засудженого – категорія соціальна, історично мінлива, і його зміст змінюється зі зміною рівня розвитку цивілізації, державного устрою, рівня злочинності, на нього впливає наявність у суспільстві засобів боротьби з нею [3, с.7].

Особливий правовий статус засудженого базується на загально-правовому статусі його як людини, оскільки засуджені особи мають передбачені Конституцією загальні права та обов'язки людини і громадянина. Звуження загально-правового статусу засудженого відбувається відповідно до норм кримінального та кримінально-виконавчого законодавства, яке визначає коло обмежень за конкретним видом покарання, обсяг прав і свобод цієї особи. Усі громадяни мають загальний статус незалежно від відносин, у яких вони перебувають. Особливий статус засудженого у свою чергу наділений характерними рисами: соціальна роль має відповідати життєвим суспільним інтересам та інтересам держави, бути збалансованою та відповідати принципу соціальної справедливості. З урахуванням цього, одними з ключових елементів правового статусу засуджених так само як і в загальному правовому статусі людини виступають права та обов'язки. Як зазначає А.С. Колос, елементами змісту правового статусу є суб'єктивні права, законні інтереси та обов'язки засуджених, а зміст суб'єктивних прав становлять можливість: засудженого вільно користуватися соціальними благами у межах, встановлених правом; вимагати виконання відповідних

обов'язків адміністрацією органів і установ виконання покарань, іншими суб'єктами кримінально-виконавчих та інших правовідносин; звернутися за захистом суб'єктивного права [4, с. 107].

Позбавлення волі як вид кримінального покарання полягає у примусовій ізоляції засуджених від суспільства з покладанням обов'язку підкорятися встановленим у місцях позбавлення волі правилам поведінки, дотримання яких забезпечується постійним всебічним наглядом за ними з боку адміністрації виправних установ. Тому засуджені до позбавлення волі мають спеціальний правовий статус та є значно обмеженими у свободі переміщення у порівнянні з особами, засудженими до інших видів покарань, що ставить їх в більш уразливе становище в умовах ведення активних бойових дій та окупації.

З урахуванням вищевикладеного, у загальному вигляді правовий статус засуджених до позбавлення волі можна визначити як систему суб'єктивних прав, законних інтересів та юридичних обов'язків, які у своїй сукупності визначають становище осіб, засуджених до позбавлення волі, у системі кримінально-виконавчих відносин.

Правовий статус засуджених до позбавлення волі визначається положеннями Конституції України, Кримінально-виконавчим кодексом України та іншими спеціальними законами України. Розглядаючи права засуджених до позбавлення волі як одну зі складових їх правового статусу, варто зазначити, що вони визначені положеннями міжнародних актів та національним законодавством. Відповідно до чинних положень ст.8 Кримінально-виконавчого кодексу України засуджені до позбавлення волі мають низку прав, серед яких:

1) право на отримання інформації про свої права і обов'язки, порядок та умови виконання та відбування призначеного судом покарання;

2) право на гуманне ставлення до них та на повагу їх людської гідності, заборона жорстокого, нелюдського або такого, що принижує їх гідність, поводження;

3) право на звернення відповідно до законодавства з пропозиціями, заявами і скаргами до адміністрації органів і установ виконання покарань, їх вищестоящих органів, до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Європейського суду з прав людини тощо;

4) право давати пояснення і вести листування, а також звертатися з пропозиціями, заявами і скаргами рідною мовою;

5) право на охорону здоров'я в обсязі, встановленому Основами законодавства України про охорону здоров'я,

6) право на соціальне забезпечення, у тому числі й на оформлення пенсій, відповідно до законів України;

7) право на оплачувану працю згідно із законодавством про працю,

8) право на належне матеріально-побутове забезпечення тощо [1].

Як вже було зазначено раніше, вагому роль у закріпленні переліку основних прав засуджених до позбавлення волі відіграють положення міжнародно-правових та регіональних актів, серед яких зокрема: Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання 1975 року [5], Мінімальні стандартні правила поводження з в'язнями 1955 року [6], Європейські пенітенціарні (в'язничні) правила 1973 року [7], Звід принципів захисту всіх осіб, які піддаються затриманню чи ув'язненню в будь-якій формі 1988 року [8] тощо.

Водночас, в умовах війни, правовий статус та перелік основних прав засуджених до позбавлення волі, які після повномасштабного вторгнення перебувають на територіях ведення бойових дій або на окупованих територіях також регулюється нормами міжнарод-

дно гуманітарного права, положення якого є обов'язковими для виконання як Україною, так і росією як державою-окупантом. Зокрема, відповідно до норм Конвенції про захист цивільного населення під час війни 1949 року, особи, які перебувають у місцях несвободи, в умовах окупації мають право на гуманне ставлення, захист від насильства та залякування, на заходи безпеки, забезпечення їхніх базових потреб, захист від залучення їх до воєнних дій, захист від примусового переселення та ін. Кримінальне законодавство окупованої території залишається чинним, а суди окупованої території продовжують виконувати свої функції стосовно розгляду правопорушень. Особи, що обвинувачі в скоєнні злочину, повинні знаходитися в окупованій країні, а в разі засудження повинні там само відбувати строк покарання. Крім цього, Конвенція приписує сторонам конфлікту укладати місцеві угоди про евакуацію з обложених або оточених зон поранених, хворих, інвалідів, осіб похилого віку, дітей і породілей [9].

Враховуючи викладене, визначальним в умовах воєнного стану є право засудженого до позбавлення волі на особисту безпеку. На думку О.Г. Гальцової безпека засуджених – це насамперед гарантування та здійснення державою заходів щодо максимального збереження життя та здоров'я від будь-яких джерел небезпеки під час відбування покарань засуджених [10, с.371]. Відповідно до Мінімальних стандартних правил поводження з в'язнями 1955 року безпека ув'язнених та персоналу, інших працівників та відвідувачів має бути гарантована у будь-який час [6].

Згідно зі ст. 10 Кримінально-виконавчого кодексу України у разі виникнення небезпеки життю і здоров'ю засуджених, які відбувають покарання у виді арешту, обмеження волі, тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців або поз-

бавлення волі, вони мають право звернутися із заявою до будь-якої посадової особи органу чи установи виконання покарань з проханням про забезпечення особистої безпеки. При цьому адміністрація установи виконання покарань вживає заходів до переведення засудженого в безпечне місце, а також інших заходів до усунення небезпеки, вирішує питання про місце подальшого відбування ним покарання [1].

За обставин місцезнаходження установ виконання покарань у зонах активних бойових дій та на тимчасово окупованих територіях постає питання щодо спроможності державних органів гарантувати особисту безпеку та ефективно організувати евакуацію засуджених до позбавлення волі з небезпечних територій. Питання евакуації засуджених до позбавлення волі врегульовано положеннями Кодексу цивільного захисту населення [11], Порядку проведення евакуації у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій, затвердженого Постановою КМУ від 30 жовтня 2013 року [12], Порядку проведення обов'язкової евакуації окремих категорій населення у разі введення правового режиму воєнного стану, затвердженого Постановою КМУ від 07 листопада 2018 року [13], а також Методикою планування заходів з евакуації, затвердженою Наказом МВС від 10 липня 2017 року [14]. При цьому, згідно з положеннями Конвенції про захист цивільного населення під час війни 1949 року держава-окупант також може здійснювати загальну або часткову евакуацію з певної території, і не повинна затримувати цивільних осіб на території, що є особливо небезпечною [9].

Варто зазначити, що з урахуванням досвіду проведення з 2014 року АТО та ООС, історії нашої держави вже відомі спроби евакуації засуджених з зони ведення активних бойових дій. Так, 28 червня 2014 року Державною пенітенціарною службою евакуй-

вано 200 засуджених жінок з Червонопартизанської виправної колонії № 68 Луганської області, яка опинилася між розташуванням сил АТО та незаконними збройними формуваннями і зазнавала постійних обстрілів. Усіх засуджених було переведено до Качанівської колонії у Харківській області. У листопаді 2014 року була також здійснена спроба евакуювати в'язнів з Єнакієвської виправної колонії Донецької області, однак зазначена спроба провалилася [15].

Прийнятий у 2018 році Порядок проведення обов'язкової евакуації окремих категорій населення у разі введення правового режиму воєнного стану через недостатню конкретизацію та нечіткий розподіл повноважень між суб'єктами лише поверхнево охопив деякі аспекти організації та проведення евакуації. Згідно п.11 Порядку організації планування та проведення евакуації засуджених та осіб, взятих під варту покладено на Міністерство юстиції України, Національну поліцію, Службу правопорядку, їх територіальні (міжрегіональні, регіональні) органи, ізолятори тимчасового тримання СБУ, у складі яких утворюються тимчасові спеціальні комісії з питань евакуації. Евакуація засуджених та осіб, взятих під варту, проводиться до установ для попереднього ув'язнення та виконання покарань з відповідним режимом утримання, які розташовані в безпечній місцевості [13].

Незважаючи на нормативне врегулювання механізму евакуації засуджених, з початку повномасштабного вторгнення після 24 лютого 2023 року державою було втрачено контроль над деякими установами виконання покарань. Станом на 31 березня 2023 року з 11 установ виконання покарань здійснено евакуацію утримуваних. Окрім того, на непідконтрольній Україні території (тимчасово окупованій у 2022-му) знаходяться 7 установ виконання покарань. Чисельність людей, які наразі перебувають в установах на

тимчасово окупованих територіях України, невідома [16, с. 20]. Водночас, як зазначає заступниця Міністра юстиції України з питань реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань та пробації Висоцька О.В. за останніми даними, близько трьох тисяч людей на тимчасово окупованих територіях перебувають у місцях не-свободи. Стосовно проведеної евакуації Висоцька О.В. зазначає, що евакуйовані установи були розміщені зовсім недалеко від лінії фронту і тому військово-цивільна адміністрація ухвалювала рішення про обов'язкову евакуацію. Складнощі евакуації пояснюються тим, що це рішення приймається не лише Мін'юстом, а й іншими органами, і тому його реалізація є утрудненою і не оперативною [17].

Відсутність конкретизованого нормативно закріпленого механізму евакуації з чітким розподілом повноважень між органами державної влади, а також неможливість за об'єктивних обставин швидко передбачити розвиток активних військових дій на відповідній території могли стати однією з причин втрати ефективного контролю держави над установами виконання покарань. З урахуванням цього, нагальним є питання дотримання прав засуджених до позбавлення волі на тимчасово окупованих територіях. У зв'язку з особливим правовим режимом засуджені до позбавлення волі в установах відбування покарань перебувають у вразливому становищі, оскільки самостійно не здатні покинути небезпечну територію, стаючи часто об'єктом впливу та інструментом досягнення цілей окупаційних військ. Під час активної фази ведення бойових дій та відсутності систематичного доступу до установ виконання покарань з боку міжнародних правозахисних організацій на даний час важко навести конкретні статистичні дані щодо кількості та характеру порушень прав засуджених до позбавлення волі на окупованих територіях.

На підставі інформації, яка з'являється у відкритих джерелах за результатами звільнення окупованих територій (у тому числі Херсонщини та Харківщини) серед основних потенційних порушень прав засуджених в установах відбування покарань на тимчасово окупованих територіях можна виокремити:

- вбивство, негуманне ставлення до засуджених та приниження їх людської гідності. Так, зокрема, евакуйовані із Херсонської області засуджені повідомляли про системні катування з боку окупаційної влади, що застосовувалися до них та свідками яких вони стали, а також про щонайменше одне вбивство ув'язненого і декілька випадків зникнення цивільних заручників, яких росіяни утримували в пенітенціарних установах [16, с. 109];

- порушення права засуджених на охорону здоров'я та належне медичне обслуговування;

- порушення права на оплачувану працю у зв'язку з безоплатним примусовим залученням до робіт. За словами засуджених, евакуйованих із Північної виправної колонії №90, росіяни використовували як саму установу для розміщення і ремонту військової техніки, так і виробництво на території колонії для військових потреб, залучаючи засуджених до праці [16, с.111];

- неналежне матеріально-побутове забезпечення;

- примусове залучення та вербування засуджених до військових формувань окупаційних військ рф. За словами керівника ГО "Захист в'язнів України" Олега Цвілого, насильно вивезених із Херсона засуджених вербують як у російські приватні військові компанії, так і в так звані "міліції" на окупованих територіях, зокрема із застосуванням насильства для стимулювання входження до незаконних формувань [16, с.112].

Окрім цього, як зазначає О.О. Шкута до основних проблем, які потребують вирішення в період окупації, слід віднести:

1) системні порушення прав людини і громадянина під час відбування терміну ув'язнення в УВП;

2) відсутність евакуації засуджених та ув'язнених з УВП, які знаходяться в окупації, на лінії ведення бойових дій та розмежування;

3) фінансування УВП та персоналу;

4) гуманітарна криза пенітенціарної системи під час воєнного стану;

5) облаштування укриття в УВП;

6) складність у застосуванні інституту дострокового звільнення осіб;

7) неможливість фіксації воєнних злочинів в УПВ;

8) обмежений доступ інститутів громадянського суспільства до механізму підтримки та допомоги пенітенціарній системі під час воєнного стану [18].

Окремо варто звернути увагу на випадки етапування засуджених осіб з території України до установ виконання покарань рф та інтеграцію установ виконання покарань до пенітенціарної системи країни-окупанта.

Як зазначає виконавчий директор Української Гельсінської спілки з прав людини Олександр Павліченко деякі ув'язнені, яких вивезли до Росії, після закінчення терміну відбування покарання, стикаються з проблемами, якщо хочуть повернутися до України. Їм, по-перше, пропонують одразу отримати російські паспорти, російське громадянство, а часто це пов'язано із російським військовим квитком. Тобто їм пропонують іти шляхом тих засуджених, яких відбирав ПВК «Вагнер». Вони (засуджені) відмовляються. Але в них немає практично документів, крім російської довідки про звільнення, з якою їм складно теж виїхати з території Росії. Засуджених поміщають до так званих місць тримання інтернованих осіб. Тобто тих, яких

мають передати, які перебувають начебто незаконно на території РФ і мають бути депортовані до України. Але процедура передачі на сьогодні не діє. І фактично вони знов опиняються у місцях несвободи й залишаються в цих місцях для інтернованих осіб, очікуючи на вирішення» [19].

Незважаючи на кінцеву мету такого переміщення, вищевказані дії фактично є депортацією та можуть бути кваліфіковані у подальшому як воєнні злочини.

Розглядаючи питання особистої безпеки засуджених до позбавлення волі в умовах воєнного стану не можна оминати увагою вимоги до діяльності установ виконання покарань на підконтрольній частині території України у тилу, оскільки на сьогоднішній день залишається високим ризик завдання ракетних ударів з боку РФ по об'єктам цивільної інфраструктури та режимним об'єктам. У цьому контексті актуальним та не врегульованим є питання щодо облаштування укриттів та захисних споруд на території установ виконання покарань.

При цьому, проблема доступу засуджених осіб до безпечних укриттів на території установ виконання покарань пов'язана не тільки із застарілими будівельними проектами та відсутністю належного матеріально-технічного забезпечення приміщень. Відкритим є питання забезпечення під час повітряних загроз особистої безпеки осіб, засуджених до позбавлення волі у виправних і виховних колоніях, у яких встановлюється роздільне тримання засуджених відповідно до вимог ст. 92 Кримінально-виконавчого кодексу України [1]. Окрім цього, перебування значної кількості засуджених осіб в одному приміщенні-укритті створює ризики порушення порядку та ставить під загрозу безпеку персоналу установи виконання покарань. У даному випадку наявна проблема співвід-

ношення інтересу дотримання загального порядку та дисципліни з ідеєю забезпечення права засудженого на особисту безпеку під час повітряної тривоги.

Висновки. На підставі вищевикладеного, можна зробити висновок, що правовий статус засуджених до позбавлення волі ґрунтується на загальному статусі громадян України, закріпленому нормами національного права і вираженому через систему прав, законних інтересів та обов'язків засудженого. Особи, які відбувають покарання у виді позбавлення волі, як громадяни держави мають права і свободи людини і громадянина, які згідно з Конституцією України визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Це обумовляє особливі вимоги до нормативно-правових актів, що закріплюють особливий правовий статус засуджених, обмежуючи їх цивільні права і свободи, і в той же час встановлюють гарантії персоналу установ національної кримінально-виконавчої системи щодо забезпечення законності їх діяльності.

Перед національною пенітенціарною системою в умовах воєнного стану стоять значні виклики у сфері гарантування правового статусу засуджених до позбавлення волі, які перебувають в установах виконання покарань на територіях ведення активних бойових дій та тимчасово окупованих територіях. В умовах ведення активних військових дій та небезпеки ракетних загроз залишаються відкритими та потребують нормативного врегулювання питання щодо закріплення ефективного та швидкого механізму евакуації засуджених до позбавлення волі з прифронтових територій, врегулювання процедури повернення засуджених, депортованих до РФ, а також гарантування безпеки засуджених під час ракетних атак на території установ виконання покарань.

Література:

1. Кримінально-виконавчий кодекс України : Кодекс України від 11.07.2003 р. № 1129-IV : станом на 31 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#Text> (дата звернення: 10.05.2023).
2. Гуцуляк М. Правовий статус осіб, засуджених до покарання у виді громадських робіт. Вісник Запорізького національного університету. 2010. № 3. С. 138–142. URL: <http://www.law.journalsofznu.zp.ua/archive/visionik-3-2010/25.pdf> (дата звернення: 03.05.2023).
3. Зараджук З. В. Правовий статус засуджених: навчально-методичні рекомендації/Волинський національний університет імені Лесі Українки, юридичний факультет, кафедра кримінального права і процесу. Луцьк, 2022. 32 с.
4. Колос А. Правовий статус засуджених у кримінально-виконавчому законодавстві у національно. Право та державне управління. 2019. № 4. С. 106–110. URL: http://pdu-journal.kpi.zp.ua/archive/4_2019/18.pdf (дата звернення: 03.05.2023).
5. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання: Конвенція Орг. Об'єдн. Націй від 10.12.1984 р.: станом на 13 листоп. 1998 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085#Text (дата звернення: 03.05.2023).
6. Мінімальні стандартні правила поводження з в'язнями : Правила Орг. Об'єдн. Націй від 30.08.1955 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_212#Text (дата звернення: 03.05.2023).
7. Європейські пенітенціарні (в'язничні) правила: Рек. Ради Європи від 12.02.1987 р.: станом на 11 січ. 2006 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_032#Text (дата звернення: 03.05.2023).
8. Резолюція 43/173 Генеральної Асамблеї ООН від 9 грудня 1988 року "Звід принципів захисту всіх осіб, які піддаються затриманню чи ув'язненню будь-яким чином": Резолюція Орг. Об'єдн. Націй від 09.12.1988 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_206#Text (дата звернення: 03.05.2023).
9. Конвенція про захист цивільного населення під час війни (укр/рос): Конвенція Орг. Об'єдн. Націй від 12.08.1949 р.: станом на 8 лют. 2006 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text (дата звернення: 03.05.2023).
10. Гальцова О.В. Безпека засуджених та персоналу установ виконання покарань під час пандемії. Часопис Київського університету права. Київ. 2020 (2). с. 369-374.
11. Про затвердження Порядку проведення евакуації у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій: Постанова Каб. Міністрів України від 30.10.2013 р. № 841: станом на 10 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/841-2013-n#Text> (дата звернення: 31.05.2023).
12. Про затвердження Порядку проведення евакуації у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій: Постанова Каб. Міністрів України від 30.10.2013 р. № 841: станом на 10 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/841-2013-n#Text> (дата звернення: 31.05.2023).
13. Про затвердження Порядку проведення обов'язкової евакуації окремих категорій населення в разі введення правового режиму воєнного стану: Постанова Каб. Міністрів України від 07.11.2018 р. № 934. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/934-2018-n#Text> (дата звернення: 03.05.2023).
14. Про затвердження Методики планування заходів з евакуації : Наказ М-ва внутр. справ України від 10.07.2017 р. № 579. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0938-17#Text> (дата звернення: 03.05.2023).
15. Експертний центр з прав людини. Звіт за результатами пілотного дослідження стану забезпечення основоположних прав та свобод осіб, що відбувають, або відбували покарання на тимчасово окупованій території Донецької та Луганської областей. Київ: Рада Європи, 2017. 19 с. URL: <https://rm.coe.int/report-on-custody-and-release-of-idps-/16807841c3> (дата звернення: 03.05.2023).
16. Міжнародний фонд відродження. Аналітичний звіт "Невидимі жертви війни: люди в місцях несвободи". Київ, 2023. 121 с. URL: https://www.helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2023/05/Nevidymi_zhertvy_vivny_liudy_v_mistsyakh_nesvobody_web.pdf (дата звернення: 03.05.2023).
17. Установи виконання покарань під час війни. Права людини в Україні. URL: <https://khp.org/1608811011> (дата звернення: 10.05.2023).
18. Шкута О. Проблеми забезпечення безпеки засуджених у місцях несвободи України в умовах воєнного стану. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2022. № 2. С. 36–39.
19. Янковський О., Бадюк О. «Примушують воювати за Росію». Куди вивезли українських в'язнів з окупації і яка їхня доля?. Радіо Свобода.

URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/novyny-pryazovyya-deportatsiya-ukrayinskykh-v-yazniv-rosiya/32342310.html> (дата звернення: 03.05.2023).

References:

1. Kryminalno-vykonavchyi kodeks Ukrainy : Kodeks Ukrainy vid 11.07.2003 r. № 1129-IV : stanom na 31 berez. 2023 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#Text> (data zvernennia: 10.05.2023).

2. Hutsuliak M. Pravovyi status osib, zasudzhenykh do pokarannia u vydi hromadskykh robit. Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu. 2010. № 3. S. 138–142. URL: <http://www.law.journalsofznu.zp.ua/archive/visnik-3-2010/25.pdf> (data zvernennia: 03.05.2023).

3. Zaradiuk Z. V. Pravovyi status zasudzhenykh: navchalno-metodychni rekomendatsii/Volynskiy natsionalnyi universytet imeni Lesi Ukrainky, yurydychnyi fakultet, kafedra kryminalnoho prava i protsesu. Lutsk, 2022. 32 s.

4. Kolos A. Pravovyi status zasudzhenykh u kryminalno-vykonavchomu zakonodavstvikh u natsionalno. Pravo ta derzhavne upravlinnia. 2019. № 4. S. 106–110. URL: http://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/4_2019/18.pdf (data zvernennia: 03.05.2023).

5. Konventsiiia proty katuvan ta inshykh zhorstokyykh, neliudskykh abo takykh, shcho prynyzhuiu hidnist, vydiv povodzhennia i pokarannia: Konventsiiia Orh. Obiedn. Natsii vid 10.12.1984 r.: stanom na 13 lystop. 1998 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085#Text (data zvernennia: 03.05.2023).

6. Minimalni standartni pravyla povodzhennia z viazniamy : Pravyla Orh. Obiedn. Natsii vid 30.08.1955 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_212#Text (data zvernennia: 03.05.2023).

7. Yevropeiski penitentsiarni (viaznychni) pravyla: Rek. Rady Yevropy vid 12.02.1987 r.: stanom na 11 sich. 2006 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_032#Text (data zvernennia: 03.05.2023).

8. Rezoliutsiia 43/173 Heneralnoi Asamblei OON vid 9 hrudnia 1988 roku "Zvid pryntsyypiv zakhystu vsikh osib, yaki pidaiutsia zatrymanniu chy uviaznenniu bud-yakym chynom": Rezoliutsiia Orh. Obiedn. Natsii vid 09.12.1988 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_206#Text (data zvernennia: 03.05.2023).

9. Konventsiiia pro zakhyst tsyvilnoho nase-lennia pid chas viiny (ukr/ros): Konventsiiia Orh. Obiedn. Natsii vid 12.08.1949 r.: stanom na 8 liut.

2006 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text (data zvernennia: 03.05.2023).

10. Haltsova O.V. Bezpeka zasudzhenykh ta personalu ustanov vykonannia pokaran pid chas pandemii. Chasopys Kyivskoho universytetu prava. Kyiv. 2020 (2). s. 369-374.

11. Pro zatverdzhennia Poriadku provedennia evakuatsii u razi zahrozy vynyknennia abo vynyknennia nadzvychainykh sytuatsii: Postanova Kab. Ministriv Ukrainy vid 30.10.2013 r. № 841: stanom na 10 berez. 2023 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/841-2013-n#Text> (data zvernennia: 31.05.2023).

12. Pro zatverdzhennia Poriadku provedennia evakuatsii u razi zahrozy vynyknennia abo vynyknennia nadzvychainykh sytuatsii: Postanova Kab. Ministriv Ukrainy vid 30.10.2013 r. № 841: stanom na 10 berez. 2023 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/841-2013-n#Text> (data zvernennia: 31.05.2023).

13. Pro zatverdzhennia Poriadku provedennia oboviazkovo evakuatsii okremykh katehori nase-lennia v razi vvedennia pravovoho rezhymu voiennoho stanu : Postanova Kab. Ministriv Ukrainy vid 07.11.2018 r. № 934. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/934-2018-n#Text> (data zvernennia: 03.05.2023).

14. Pro zatverdzhennia Metodyky planuvannia zakhodiv z evakuatsii : Nakaz M-va vnutr. sprav Ukrainy vid 10.07.2017 r. № 579. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0938-17#Text> (data zvernennia: 03.05.2023).

15. Ekspertnyi tsestr z prav liudyny. Zvit za rezultatamy pilotnoho doslidzhennia stanu zabezpechennia osnovopolozhnykh prav ta svobod osib, shcho vidbuvaiut, abo vidbuvaly pokarannia na tymchasovo okupovanii terytorii Donetskoi ta Luhanskoi oblasti. Kyiv: Rada Yevropy, 2017. 19 s. URL: <https://rm.coe.int/report-on-custody-and-release-of-idps-/16807841c3> (data zvernennia: 03.05.2023).

16. Mizhnarodnyi fond vidrodzhennia. Analitychnyi zvit "Nevydymi zhertvy viiny: liudy v mistsiakh nesvobody". Kyiv, 2023. 121 s. URL: https://www.helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2023/05/Nevydymi_zhertvy_viny_liudy_v_mistsiyakh_nesvobody_web.pdf (data zvernennia: 03.05.2023).

17. Ustanovy vykonannia pokaran pid chas viiny. Prava liudyny v Ukraini. URL: <https://khpg.org/1608811011> (data zvernennia: 10.05.2023).

18. Shkuta O. Problemy zabezpechennia bezpeky zasudzhenykh u mistsiakh nesvobody Ukrainy v umovakh voiennoho stanu. Naukovyi

visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. 2022. № 2. S. 36–39.

19. Yankovskyi O., Badiuk O. «Prymushuiut voiuvaty za Rosiiu». Kudy vyvezly ukrainskykh v'iazniv z okupatsii i yaka yikhnia dolia?. Radio Svoboda. URL:

<https://www.radiosvoboda.org/a/novyny-pryazovya-deportatsiya-ukrayinskykh-v-yazniv-rosiya/32342310.html> (data zvernennia: 03.05.2023).

Ivchuk Yu. Ensuring the legal status of condemned prisoners in penalties during the state of martial: problem aspects. – Article.

The article is devoted to the problematic aspects of ensuring the legal status of convicts while they are serving a prison sentence under martial law.

The scientific work carried out a systematic analysis of current national acts, positions of domestic scientists, aimed at researching the concept and scope of the legal status of the convicted person, as well as the problem of ensuring the basic rights and security of the convicted person before deprivation of liberty under martial law.

Based on the analysis of doctrinal approaches to understanding the concept of "legal status of convicts", the author made an attempt to formulate the concept and features of the legal status of convicts in a general form.

In the context of the restriction of freedom of movement and the vulnerable position of convicts to deprivation of liberty in wartime, the author pays special attention to the problems of observing the rights and safety of convicts in prisons as one of the components of their legal status.

The main international legal acts in the field of regulation of the legal status of those sentenced to deprivation of liberty are highlighted, including: Minimum Standard Rules for the Treatment of

Prisoners of 1955, European Penitentiary (Prison) Rules of 1973, Code of Principles for the Protection of All Persons Subject to Detention or Imprisonment in any form of 1988. Based on the analysis of the provisions of the Convention on the Protection of the Civilian Population during the War of 1949, the peculiarities of the legal status of those sentenced to deprivation of liberty who, after a full-scale invasion, are in penal institutions in the territories of hostilities or temporarily occupied territories, have been determined.

Based on the analysis of the current legislation, the mechanism of evacuation of convicts to deprivation of liberty from dangerous territories and the issue of safe stay of convicts on the territory of penal institutions during air threats are highlighted.

On the basis of these analytical reports, the main cases of violation of the rights of those sentenced to imprisonment, who for objective reasons are in the temporarily occupied territories, were analyzed, including: inhumane treatment, humiliation of human dignity, illegal phasing, forced recruitment into Russian private military formations, etc.

Key words: legal status of convicts, deprivation of liberty, penal institutions, martial law, deportation, armed aggression, execution of punishments.

Авторська довідка:

Івчук Юлія Юріївна – докторка юридичних наук, професорка, професорка кафедри правознавства Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, <https://orcid.org/0000-0002-0399-9126>

Стаття надійшла до редакції: 19 травня 2023 р.